

קבוצת "משמר הוולגה"

אחרי ימים רבים של גישוש בתוך המבוך הגדול של המשרדים והמוסדות הסובייטיים הגיעו החברים עד ה"זאמאטדיל" (מחלקת-החקלאות). המשאומתן הוכתר בהצלחה וקיבלנו עבודה כקומנה במשק-ירקות ופירות גדול ששמו "באבקובה". אנו פנינו את המקום "משמר הוולגה", מפני שהיה נשקף אל הוולגה שזרמה במזרחו, במרחק 3—4 קילומטרים ממנו. משק זה, (8 קילומטרים מהעיר) היה שייך לפנינו לאחד מבעלי-האחוזה הגדולים. גידלו בו, בעיקר, ירקות, בהשקאה ושלא בהשקאה, ומהם זנים שגודלו בחממות. בקצה המערבי של המשק היו שני גני-פרי, של תפוחים ואגסים ושל דובדבנים ושיזפים, ועל ידם כרם ענבים מצוייד באמצעי-הגנה מיוחדים מפני צינת-החורף. בתוך הגן הראשון, על פני השטח הגובל את הנהר, היו בתי-הדירה של האחוזה שהוקצו לשיכוננו — בתי-עץ יפים מאוד; מאחורי הגן, במשבצת עצים עבותים ומצילים, דממה בריכת-מים חבויה מעיני העולם בתוך נחל, שהעביר בה את מימיו שלא בחפזו. הבריכה הזאת סיפקה לנו מים טובים לשתייה וליתר צרכינו; אך בעיקר נחרתה בזכרונו בגלל השחייה בה, שהסבה לנו עונג רב. רגילים היינו לטבול בה בקומנו, בשובנו מן העבודה וגם במנוחת הצהריים. מן המרפסת של הבית החיצוני נשקף מראה גוף נפלא, רחבי-ידים ועשיר גונים: על גבול האופק שטף הנהר המוריק, מכסיף ומכחיל; בינו לבין קו-האופק רצועת-שדות צרה, ירוקה באביב, זהובה בקיץ, וכתומה בסתיו. מקו-הנהר פנימה נראו צמחי שפת-הנהר; לאורכו וממערב לו — כל אשר יירע ויגודל בחבל: מיני דגנים, הצירים וקטניות, עד הרצועה הקרובה לנו המכוסה כל מיני ירקות. מדרום-מערב ומצפון-מזרח — חורשות. האחת גדולה ובמלוא פוחה; והשנייה קטנה ומתמעטת מפני היד ששולחה בה. על פני כל הגוף פזורים בתי-איכרים בודדים על נחלותיהם, שחסו ברובם בצל המשק הגדול ורק בקצה הדרום ניצנצו כפרים אחדים. המקום שפע שלוה. התמורות והעזועים שחלו ברחבי-רוסיה לא ניפרו במראה הגוף המבורך הזה אף כי היו ניכרים מאד במשק.

קיבלנו את העבודה במשק הזה לפי חוזה בינינו — "קומנה של פועלים חקלאים" — לבין מחלקת החקלאות העירונית ("גורזימאטדיל"). בין הסעיפים המקובלים, היו בחוזה שלנו גם שני סעיפים מיוחדים: אוטונומיה מוחלטת בחלוקת העבודה הפנימית, ומנוחה בימי השבת והחגים של היהודים ולא של הנוצרים

(אלא על כל חג ויום־מנוחה היה עלינו להודיע להנהלת־המשק יומיים קודם). שני סעיפים הללו נתנו לקבוצתנו אפשרות ליצור פינה עברית עצמאית בתוך הים הרוסי.

אנשי ה"זימאוסטדיל" התעניינו מאוד בקבוצתנו. הם שאלו להרכב החומר האנושי שלנו וחקרו מה הם המניעים שהביאו אותנו לעבודה התקלאית. הסברנו להם את העניין הגדול של מעבר המונים יהודים לעבודה פרודוקטיבית, וסיפרנו על העריגה המפעמת בלב הנוער היהודי — לתקלאות, לעבודה בחיק הטבע. שוב נשאלנו, אם קיימת כבר תנועה כזאת בקרב היהודים או שאנו הננו מבשריה הראשונים, באשר התנועה הקומוניסטית לא מצאה אף שמץ ממנה. סיפרנו להם על נסיונות ההתיישבות היהודית בארצות שונות ועל המפעל הארץ־ישראלי בגילויי החלוציים. דיברנו על התנאים שבהם אנו רוצים לקבל עבודה במשק הממשלתי והישגנו בקשה לאשר אותנו בשם "קומונת־פועלים תקלאית, החלוץ" כשהוסבר לאנשי ה"זימאוסטדיל" פשר השם הזה ותרגומו לרוסית, נתנו לידנו תקנון לדוגמה של הקומונות, על מנת שיהיה לנו לעיניים בעריכת התקנון שלנו. לקחנו את התקנון לדוגמה והוספנו על הסעיף הרגיל, המדבר על המטרה הכללית, פסוק על המטרה המיוחדת של הקומונה "החלוץ" והוא: "מטרת הקומונה, החלוץ" — להעביר את העם היהודי לעבודה פרודוקטיבית, ובעיקר לעבודה תקלאית, על יסודות קומונאריים, ולהכשירו ליצירת מרכז העבודה היהודי החופשי בארץ־ישראל". אל הסעיפים, המדברים על פעולות הקומונה, היכנסנו סעיף מיוחד, והוא: "הקומונה, החלוץ" מכשירה את חבריה לכל ענפי־התקלאות ומכינה חבר־אנשים בשביל הפעולה בקרב ההמונים היהודים, לשם העברתם לעבודה פרודוקטיבית בכלל ולקומונות תקלאיות בפרט".

הסעיף השני נתקבל ב"זימאוסטדיל" ברצון ובהתלהבות. לא כן הראשון. וכה טענו אלינו: "מה לכם, נוער אידיאליסטי הדוגל בקומונה, ולפלשתינה הנמצאת תחת לחץ הריאקציה העולמית, בידי האימפריאליזם הבריטי?" שוב שוחחנו איתם על ענייני תנועתנו והשתדלנו להסביר להם את ערכה של ארץ־ישראל במפעל הגאולה וההבראה של החיים היהודיים. העניין לא התחוויר להם והם שידלו אותנו שנעזוב את הרומאנטיקה הזאת ונקדיש את כל מרצנו לרוסיה הסובייטית, שבה בלבד קיימים כל התנאים להגשמת משאלתנו — הבראת חיי היהודים והעברתם לתקלאות על יסודות קומונאריים. הם הדגישו שבאופן זה מובטחת לנו מצד השלטונות הסובייטים תמיכה מלאה בפעולותינו בכל רחבי־המדינה. הויכוח לא הביא לשום תוצאות, אך בכל זאת לא מנעו אנשי ה"זימאוסטדיל" מאתנו את האישור הנדרש. אחרי קבלת־האישור לתקנון שלנו ולקומונה "החלוץ" ותתימת החווה בינינו ובין ה"גורזימאוסטדיל", החלה התכונה ליציאה מן העיר אל השדה — באסרו־חג של פסח תר"פ.

כשבאנו אל המקום מצאנו שם עזובה רבה, ליכלוך וזוהמה — ירושת הצבא

שהנה בבתיים ובהצר. ראשית פעולתנו, היתה לנקות את חצרנו ואחרי־כן שמנו פנינו אל הדירות. עבדנו יומיים — יום ה' ור', ובשבת נחנו. ביום א' יצאנו לעבודת המשק.

העבודות שנעשו על ידינו בזמן הראשון היו מן הפשוטות ביותר, ולא דרשו אלא התאמצות גופנית בלבד. אחת העבודות היתה עידור עמוק בחממות באיתים. לפנינו ואיתנו עבדו גם מבני־הכפרים והאיכרים. עבודתם התנהלה בעצלתיים ובאדישות רבה וכשהוכיח אותם מישהו מהנהלת המשק על פניהם ענו: „לפי שכרנו — עבודתנו“.

באנו צמאים ועורגים לאדמה. הנה הדרך אשר דיברנו וחלמנו עליה זמן רב. הנה ההגשמה שהיעדרה היה למארה לעם ופה אנו צריכים לעמוד במבחן. אם נצליח — נהיה חלוצים ראויים לשמם. וכאשר נשאו מאמצינו פרי, גאה ליבנו. כל הפלפולים על ציונות וסוציאליזם, על הסתירות ביניהם והגשרים האפשריים נראו דברים שדופים ותלושים. בבת־אחת הרגשנו את עצמנו מעבר לכל הסערה המתרגשת ביישוב היהודי בן שלושים האלף בסאראטוב העיר, על מפלגותיו, מעמדותיו ושדרותיו...

לאט־לאט ניכנסנו למלאכות שונות במשק הירקות: שתלנו, השקינו, עדרנו, ניכשנו, ואחדים מאיתנו אף זכו ללכת אחרי המחרשה — סמל הגאולה בעינינו, ילדי־הגיוט. בני־הכפרים שהתבוננו בנו ובעבודתנו ראו ותמהו: „זידיים“, ילדי־השטן, ואולי גם רוצחי־אלוהים — והנה הם אנשי־עמל ישרים ושקטים כאחד האדם“. מאמצינו ומסירותנו לעבודה היו למשל בפי הנהלת המשק. ופעם נשאלנו: „העובדים אתם בקבלנות?“

הדבר הפליא, כנראה, גם את מנהל המשק, איואן ולאדימירוביץ שמו, איש־כפר בעל השכלה, וקאפריסי. תחילה רצה לבאר את חריצותנו בעבודה כנאמנותנו הקומוניסטית, וכשנוכח כי לא זה הפשר השתדל להשיג ידיעות עלינו גם מפי אנשי ה„זימא־טדיל“ שבאו איתנו בדברים וגם מפי באי־כוחנו ששוחח איתם בשעה שהיה נמסר סידורי־העבודה.

לאט לאט נתגלגלו השיחות על אודותינו מפה לפה ועד הכפרים הסמוכים הגיעו. יום אחד שמענו את נערי־הכפרים המצביעים עלינו: „אלה הם קומוניסטים ירושלמיים“. היה בדברים האלה משום תמיהה, חשד וכבוד. היו יחידים שהתייחסו אלינו בידידות מוחלטת, מתוך הרגשת הטוב שבחיינו. אחד מהם היה סגן מנהל־המשק ניקיטה, חבר המפלגה הקומוניסטית.

מלבד המשק היו לנו, בדרך הטבע, עבודות שונות בבית: הכנת אוכל, כביסה, הבאת צרכי־מזון מן העיר ומן הכפרים הקרובים ושמירה על הנקיון בבתיים ובהצר. כל המלאכות, מחוץ לכביסה, נעשו בחלקן על ידי התורן היחיד שהיה נשאר בבית והיה עובד כמעט יממה שלמה בהפסקה של 3—4 שעות לשינה ובחלקן על־ידי כל החברים אחרי יום העבודה או לפניו. היה צורך בהתאמצות יוצאת

מגדר הרגיל, לא למען „באבקובה“ כי אם כדי להגיע לחיי קבוצה בלי גרעונות — מארת הקבוצות בימים ההם, לפי דברי העסקנים הציונים „אנשי המעשה“. כשהיה צורך להביא לחם מסאראטוב היה התורן מעיר חבר או שני חברים בשלוש לפנות בוקר, כדי שיצאו העירה ויביאו את הלחם על שכמם בטרם יצלצלו לעבודה. וכשהיינו צריכים להביא תפוחי־אדמה מהכפרים הסמוכים היינו הולכים לשם אחרי יום העבודה ושבים מאוחר בלילה.

החיים בחיק הטבע, ההסתפקות במועט, ההתאמצות המתמדת, טיפחו בקרבנו בטחון עצמי והעזה. המאמצים בעבודה וההסתגלות אליה באו במקום „חישובי הקץ“ בהגשמת הציונות, במקום התיאוריות המופשטות על מציגת הציונות והסוציאליזם והשיחות הבטלות על „מדינות ההסכמה“ והפוליטיקה שלהן בארץ.

הלשון העברית היתה ידועה כמעט לכל החברים שיצאו ל„באבקובה“. ואחדים היטיבו לזעזעה, אבל השתמשו בה רק בין כתלי מועדונים ובעניינים שאין להם מגע־ומשא עם החיים הממשיים. עתה העברנו את הלשון העברית לשימוש בחיי העבודה במשק החקלאי, ונמצאה הלשון השגורה בפינו דחוקה וחסרה. בין החברים נמצאו בעלי רצון, שחיפשו בספרים את הניבים החסרים והעלום ממה שהיה זכור להם מניצני הספרות הכפרית בארץ ישראל. העברית שהיתה מדוברת בפינו, תחילה בגמגום רב ובלי כל לחלוחיות, כאילו נתחדשה ונתרעננה מריח האדמה ומנועם הנוף עד שהפכה להיות שלטת בציבורנו הקטן. קשה לתאר את המאמצים שהיו דרושים ליצירת אי עברי בתוך הים הרוסי הגדול במיעוט ספרים עבריים ובחוסר כל עתונות עברית. התגברנו על כל אלה ובדרך נדודינו הפלאנו בדבורנו העברי את אזניהם של שומעי השפה ויודעיה.

השלטת הדיבור העברי אימצה את הקשרים בינינו ובין הספר העברי, שנקרא בשעות הפנאי. גבר בנו הרצון ליצור לעצמנו הווי עברי שייק מכל החיוניות שבנבכי העבר ועם זה יהיו פניו לעתיד — לחיי העבודה הקיבוציים. תיאורנו לעצמנו שהקבוצה בארץ־ישראל כבר השיגה את הדבר הזה ואנו בדמיונו חיקינו אותה. האסיפה הכללית בכל ליל שבת, שבה התחלנו מברור עניינינו הקטנים ועברנו אל ענייני התנועה, האומה, העבודה הקיבוצית ויחסי־חברים, היתה מפעל תרבותי חשוב, אף כי אנו בעצמנו לא ידענו או להעריך אותה. השירה המשותפת אחרי האסיפות, היתה גדושה ניגוני חסידים רווי ערגה וכיסופים, ונשמעה למרחקים.

בתגים לבשה פינתנו צורה חדשה בכל: במאכל ומשתה, בהלבשה, בהארת החדרים ובפעולה התרבותית הרשמית והבלתי־רשמית שהתנהלה בהם. לפעמים נערכו גם נשפים הומים והיתה פורצת שמחת־נעורים. לשם קיום השבתות וההגים בפיתנו נאסר על החברים לעזוב את „באבקובה“ בשבתות, בלי רשיון מיוחד ממזכירות הקבוצה. אולם גם חיי־החול שלנו לא היו אפורים. העבודה המאומצת

לוותה בעתות המנוחה בשיחות על עניינים העומדים ברומו של עולם, בתנועה החלוצית.

יחסייהחברים היו פשוטים, לא סנטימנטאליים; יחסיכבוד פנימיים מתוך הערכת רוממות דגלו של „החלוץ“, מלווים ביקורת הדדית ותביעות מעצמנו: מכל אחד מאתנו ומהקבוצה כולה. מפקידה לפקידה היינו מתאספים לאור מנורה כזה לדיןוחשבון הדדי על כל מה שעשינו וקראנו.

הגיגתנו הראשונה בל"ג בעומר, הסתיימה באספה שבאו אליה אורחים מכל הזרמים והאגודות שבתנועה הציונית. אז שמענו דברישובח ותהילה על „החלוץ“ גם מפי אנשים שעד אז התייחסו אליו בביטול. השמועה עלינו עשתה כנפים בכל פינות סאראטוב היהודית. גם יהודים משכימים לתפילה וגם אנשי ה„בונד“ דברו עלינו בכבוד. הדברים הגיעו עד ה„יבסקציה“, שראתה את הכוח החדש בתוך הציונות העתיד לבייש אותה גם ברחוב, והחלה להתור תחתיו. בעתון המקומי הופיע מאמר נגדנו, אך הוא לא עשה שום רושם. לא עלה בידי היבסקציה להפר את היחסים הטובים שהיו בינינו לבין מוסדות השלטון איתם עמדנו בקשרים; השפעתנו על ההמונים היהודים גברה והנוער החל לחלום על עבודה ב„החלוץ“. כשנודעה פעולתנו למרכז „החלוץ“ ברוסיה שאלו אותנו על עניינינו. השבנו

על הכל. אך בוועידות וכינוסים עוד לא רצינו להשתתף, בטרם עברנו את פורהמיבחן.

השלווה לא ארכה. בתמוז הגיעונו ידיעות על כיבושי הפולנים בגלילות רוסיה המערבית ועל נחשול הפרעות ב„תחום המושב“ היהודי בעקבותם. הממשלה הסובייטית הכריזה על גיוס מתנדבים יהודים למלחמה בפולנים, ובמפלגות השמאל היהודיות, מהיבסקציה עד פועליציוןשמאל, החלה תנועת התנדבות. התעמולה להתנדבות התנהלה גם למען מניעת פרעות ביהודים. נייערו פיקפוקים: אם מותר לעת כזאת להמשיך בשלווה את עבודתנו על גדותהיולגה? האין בזה משום התעלמות מדם אחים? באחד הערבים נדונה השאלה בשיחה הכללית. צער גדול העיק על הלבבות: כאילו נותקנו בחווקייד ממחנה הפועלים בארץ ישראל, אשר נצטרפנו אליו בדמיונו וחזרנו אל עמקהבכא של ישראל בגולה. הגענו אחרי הבירור למסקנות אלה:

„השתתפות בצבא זו אין דינה כדין הגנה עצמית, שהיא חובה קודמת לכל. שום פעולה לעזרת ההמונים בגולה אין ערכה שווה לפעולת ההכשרה החלוצית, שממנה התקווה היחידה היסודית לחיי האומה, ומתוך כך תשובה יחידה לכל האסונות והפגעים המתרחשים — הגברת החלוציות, העמקתה והרחבתה בעם.“ עברו שבועות אחדים והנה תלאה חדשה: דניקין חונה במחנה כבד לפני העיר וכל השטח סביב הוולגה כוסה גייסות שהתכוננו לקרב. גם על באבקובה שלנו (היא „משמר הוולגה“) לא פסחו.

לוותה בעתות המנוחה בשיחות על עניינים העומדים ברומו של עולם, בתנועה החלוצית.

יחסייהחברים היו פשוטים, לא סנטימנטאליים; יחסיכבוד פנימיים מתוך הערכת רוממות דגלו של „החלוץ“, מלווים ביקורת הדדית ותביעות מעצמנו: מכל אחד מאתנו ומהקבוצה כולה. מפקידה לפקידה היינו מתאספים לאור מנורה כזה לדיןוחשבון הדדי על כל מה שעשינו וקראנו.

הגיגתנו הראשונה בל"ג בעומר, הסתיימה באספה שבאו אליה אורחים מכל הזרמים והאגודות שבתנועה הציונית. אז שמענו דברישובח ותהילה על „החלוץ“ גם מפי אנשים שעד אז התייחסו אליו בביטול. השמועה עלינו עשתה כנפים בכל פינות סאראטוב היהודית. גם יהודים משכימים לתפילה וגם אנשי ה„בונד“ דברו עלינו בכבוד. הדברים הגיעו עד ה„יבסקציה“, שראתה את הכוח החדש בתוך הציונות העתיד לבייש אותה גם ברחוב, והחלה להתור תחתיו. בעתון המקומי הופיע מאמר נגדנו, אך הוא לא עשה שום רושם. לא עלה בידי היבסקציה להפר את היחסים הטובים שהיו בינינו לבין מוסדות השלטון איתם עמדנו בקשרים; השפעתנו על ההמונים היהודים גברה והנוער החל לחלום על עבודה ב„החלוץ“. כשנודעה פעולתנו למרכז „החלוץ“ ברוסיה שאלו אותנו על עניינינו. השבנו

על הכל. אך בוועידות וכינוסים עוד לא רצינו להשתתף, בטרם עברנו את פורהמיבחן.

השלווה לא ארכה. בתמוז הגיעונו ידיעות על כיבושי הפולנים בגלילות רוסיה המערבית ועל נחשול הפרעות ב„תחום המושב“ היהודי בעקבותם. הממשלה הסובייטית הכריזה על גיוס מתנדבים יהודים למלחמה בפולנים, ובמפלגות השמאל היהודיות, מהיבסקציה עד פועליציוןשמאל, החלה תנועת התנדבות. התעמולה להתנדבות התנהלה גם למען מניעת פרעות ביהודים. נייערו פיקפוקים: אם מותר לעת כזאת להמשיך בשלווה את עבודתנו על גדותהיולגה? האין בזה משום התעלמות מדם אחים? באחד הערבים נדונה השאלה בשיחה הכללית. צער גדול העיק על הלבבות: כאילו נותקנו בחווקייד ממחנה הפועלים בארץ ישראל, אשר נצטרפנו אליו בדמיונו וחזרנו אל עמקהבכא של ישראל בגולה. הגענו אחרי הבירור למסקנות אלה:

„השתתפות בצבא זו אין דינה כדין הגנה עצמית, שהיא חובה קודמת לכל. שום פעולה לעזרת ההמונים בגולה אין ערכה שווה לפעולת ההכשרה החלוצית, שממנה התקווה היחידה היסודית לחיי האומה, ומתוך כך תשובה יחידה לכל האסונות והפגעים המתרחשים — הגברת החלוציות, העמקתה והרחבתה בעם.“ עברו שבועות אחדים והנה תלאה חדשה: דניקין חונה במחנה כבד לפני העיר וכל השטח סביב הוולגה כוסה גייסות שהתכוננו לקרב. גם על באבקובה שלנו (היא „משמר הוולגה“) לא פסחו.

בבוקר בהיר אחד תפסה פלוגת צבא את מעונותינו, ואנו נאלצנו לשים לדרך פעמינו; בצרורותינו על כתפינו, מתוך בהילות, עברנו אל המשק „גוסילקה“ שעבדה בו קומונה של סטודנטים; שם נמצאה לנו עבודה לימים אחדים, ואחר-כך פסקה. שוב נכנסנו במשאומתן עם ה„זימאטדאל“ על מקום עבודה בשבילנו. אמנם הימים היו ימי-אסיף ולא קשה היה למצוא עבודה אך תנאי המעון ודרישותינו המיוחדות ביחס לתנאי-העבודה במשק הכבידו על העניין. (דרישותינו היו: מנוחת שבת וחגים יהודיים, חלף העבודה ביום א' ובחגים נוצריים ואוטונומיה פנימית בחלוקת העבודה).

שבועות אחדים בלינו בבטלה מאונס בגוסילקה, שרויים במצב כלכלי קשה והלך-רוח פהה. בינתיים ניגף דניקין, ואנו קיבלנו עבודה באסיף התבואות במשק „גורנאיה פוליאנה“ לפי התנאים הרצויים לנו.

עמוסים צרורות, חבילות וכלים עברנו מרחק של שמונה קילומטר ובאנו אל המקום. למחרת בואנו התחלנו לעבוד בגיבוב התבואה, בטעינת העגלות ופריקתן בגורן ובדייש. היינו מרוצים, כי בפעם הראשונה באנו במגע עם משק תבואות ממש, והכרנו מכונת-דייש גדולה על כל המלאכות הכרוכות בה. העבודה היתה מייגעת, אף כי שעות העבודה לא עלו על שמונה. תחילה לא התייחסו אלינו הקומונארים באימון; אך כעבור ימים אחדים הוטב היחס.

מקום זה לא דמה ל„באפקובה“ בהדר נופו. לא נתרקמו בו בראשונה חלומות ההפעלה הקבוצתית; עליכן לא נחרת בזכרוננו כנקודה ארץ-ישראלית בערבות הוולגה. נחרתו בזכרוננו המשפחה היהודית שמצאנה עובדת במשק וגם ה„סובוטניקים“ מהסביבה הקרובה שהתייחסו אלינו בכבוד, כינונו בשם „ישראלים“ והיו דורשים מאיתנו שנקיים את כל תרי"ג המצוות שזוכינו בהן.

בערב ראש השנה כילינו את עבודתנו, נטשנו את „גורנאיה פוליאנה“ ושברו אל העיר, שמחים בכל מה שעבר עלינו ותוהים על דרכנו לעתיד. בשבועות הראשונים תיכננו תכניות לעלייה, ואת הכסף שנשאר בקופתנו מהוצאות המחיה, הקדשנו לקרן עלייה. אולם כשהוברר כי אין תיקווה לעלייה קרובה נאלצנו להתפור כדי למצוא את מחייבתנו.

במקום הקומונה „החלוץ“ בא סניף הסתדרות „החלוץ“. גמרנו להקדיש את זמן שהותנו ברוסיה להכשרה לקראת תפקדינו. צד ההכשרה המקצועית היה ברור לנו ובכיוון זה עשינו את אשר ביכולתנו. אך לעומת זאת התריפה השאלה: מהו אופייה של ההכשרה הרוחנית-החברתית הדרושה? בהסתדרות „החלוץ“ ברוסיה לא החמירו אז בנידון זה; הסתפקו בלימוד עברית ובהסתגלות לחיי-חברה. אך אנו לא יכולנו למצא בזה סיפוק. רצינו בהכשרה לא רק למען המוני היהודים, כי אם גם בקרבם; לא כמטיפים ומדריכים רשמיים, אלא כחברים בעבודה ומכוונים למעשה. החלטנו להקים לעונה הבאה, במאמצינו, פינה חקלאית ששעריה יהיו פתוחים לכל יהודי הרוצה בעבודה חקלאית למען ארץ-ישראל ושהחלוצים

יהיו בה הרוח החיה. החלטנו לא להתבלט כקבוצה נפרדת, לא לעשות כל דבר העלול להתפרש כמעשה שררה בניגוד לרצון הכללי; עם זאת, על כל חבר „החלוץ“ לזכור, בלי אסיפות ובלי ישיבות מיוחדות של הסניף, את דגל הכבוד שלו, וכל מעשיו ומנהגיו בבית ובשדה צריכים להיות טבועים ברוח החלוציות, עד כדי כך שזו תהיה השליטה במחנה כולו.

כשלוש-מאות יהודים מסרטוב הביעו את רצונם להילוות אלינו. ביניהם היו מכל החוגים: החל בנוער ציוני וגמור בבעלי-משפחה העומדים במלחמת הקיום; מהם בעלי-מלאכה ו„אנשי-אוויר“, מהם יהודי בית-המדרש בעלי תוכן ומחשבה, מהם אנשי „איסתר א בלגינא“, ומהם חלוצים מרוסיה הפנימית, שהשתוקקו להכשרה חקלאית ולסביבה חלוצית. אחרי בהירה זכו כשמונים איש להכנס לעבודה במשק וכשבעים מהם כילו את העונה.

מסרנו לסמכות האסיפה הכללית (שקראנו עלידי פרסום מודעות מודבקות ברחובות ובעתונות המקומית) של כל היוצאים לעבודה להחליט על צורת ההכשרה. הוחלט, כרצוי לנו, על צורת קומונה. לא הצגנו כתנאי לנלווים אלינו יחס מיוחד לעברית, ובכל זאת שאף כל אחד מהם להגיע לידיעה בה. כולם החלו, במשך זמן קצר, לראות בארץ-ישראל ובעבודה חקלאית דרך יחידה לחיים היהודיים ובסוף הקיץ הגישו בקשות כניסה להסתדרות „החלוץ“.

המשאומתן עם השלטונות השיב אותנו לבאבאקובה שהתגבענו אליה. עוד לפני הפסח יצאה לשם קבוצת חברים לפעולות הכנה, ואחר הפסח היתה העבודה בכל תוקפה. עבודתנו בשנה הקודמת זיכתה אותנו בתעודות תהילה מצד הנהלת המשק באישור שלטונות הגליל; היחס אלינו היה ידידותי, על אף כל הריצות הלשון, בעליפה ומכתב, מצד הייבסקציה. האנשים הסתגלו, בדרך כלל, לעבודה, והאווירה החלוצית, אשר חרדנו לה, לא הופרה אף במעט. להיפך, גדלה השמחה בעבודה; גברה התקווה לציון הפותחת שערים בפני המוניה, גברה האמונה באפשרות תקומת העם וחיידוש החברה, וגברו שבעתיים הביטחון בכוח רצוננו. בניגוד ל„מארכסיזם“ השטחי, שהתהלך אז בשוקים וברחובות, וששלל את הרצון האנושי ככוח מניע בהיסטוריה — התחזקה בנו ההכרה בערך הרצון.

בקיץ השני סיגלנו לנו עבודות חקלאיות שונות: עבודה בבהמות, תילום, חרישה וכיסוח. גמור היה איתנו לא להפסיק את הפעולה החלוצית במקום. השתררה דעה, שלא כל החברים צריכים לעלות בבת-אחת, ויש לחצות את המחנה לקבוצה העולה ולקבוצה „הנשארת“ להמשכת הפעולה.

בחודש אלול הודענו על קבלת בקשות להסתדרות „החלוץ“, וכמעט כל אנשי הקומונה הגישו בקשות. באסיפת „החלוץ“, שנתקיימה בתשרי תרפ"א באחד החדרים לאור כהה של עששית קטנה, המכונה בשם „מעלה עשן“, נגשנו לדיון בבקשות. כל מציע היה צריך לנמק את רצון כניסתו ל„החלוץ“ ואחר-כך נדונה הבקשה באספה. נתקבלו 25 חברים, מלבד חלוצים חברי סניפים אחרים שנצטרפו

גם הם לסניף שלנו. כל חברי קבוצת העלייה נבחרו אחרייכן על ידי הסניף, וגם ביניהם לבין עצמם. כמעט כל החברים שעבדו קודם נכנסו לקבוצת העלייה ועל הטירונים הוטל ההמשך.

העלייה לארץ תוכננה דרך קאווקאז. עצם הכניסה לקאווקאז לא היתה קלה, ויציאה משם לא-יכל-שכן. אלא שהחלטנו לנצל את האפשרות „החוקית” שנודמנה לידינו: ברשיון הקומיסריון להשכלה הועברו אז לקאווקאז מורים עברים, ומאחר שבינינו היו גם מורים וראויים להוראה, נכללנו ביניהם. דבר היציאה לארץ דרך קאווקאז עשה לו כנפים ביישוב היהודי: בבית הכנסת נערכה תפלת „מי שברך” לעולים ועיני היהודים זלגו דמעות... גם „צעירי-ציון” ערכו נשף פרידה.

הדרך מסאראטוב היתה כרגיל על פני הוולגה לים הכספי עד פטרובסק אך בימי נסיעתנו קפא הים ונאלצנו לחזור ולנסוע ברכבת. בדרך תקפה את כל הקבוצה מחלת הטיפוס החוזר. מי שטיפל בחולה אתמול נפל היום למשכב. המחלה על חזרתיה וגילגוליה עינתה את הקבוצה עד בואה לפטרובסק, שם מצאה מנוח, סעד וטיפול בבית מוראדוב, עד שרוב החברים החליפו כוח ויצאו לעבודה.

העבודה בכרמים וביקבים היתה קשה, בתנאים גרועים למדי. היו שותים הרבה יין, שהיה מצוי במקום הלחם שנעדר. מלחמת הקיום והיחסים נעכרו. כשלושה לעלייה קרובה נתנו את אותותיהם: רוח החברים הועבה והיחסים נעכרו. כשלושה חברים עזבו, ובהם ממיסדי הקבוצה. לעומת זאת רכשה לה הקבוצה בקאווקאז נסיון ויחס ריאליסטי אל החיים. לגלגו על חלומות הילדות המשעשעים ב„משמר הוולגה”, ועל תוכניות הבנויות על אמונה ורצון בלבד. מחוסר סיכויים לעלייה מהירה נפלו הרוחות, לא היה טעם לישיבת הקבוצה בקאווקאז, וכשהגיעה הבשורה על פתח תקווה לעלייה, עזבו החברים את קאווקאז ויצאו למוסקבה. שם נכנסו לעבוד בבנין בבית ששמו העיד על מידותיו — „ווליקאן” (ענק) — מן הבתים הגדולה במוסקבה.

החברים שנשארו על גדות הוולגה לא חבקו ידים, והתאמצו לאמת את התקוות שתלו בהם היוצאים. במשך החורף נעשתה פעולה תרבותית נמרצת בלימוד הספרות, ידיעת הארץ, פרקים בדבריי-מי-ישראל ודיון בשאלות השעה. גם את החדווה החלוצית ששרתה ב„משמר הוולגה” ירשה הקבוצה הנשארת. היינו מחנה של 60—70 איש, שרבים מהם היו קומונארים שראו את עצמם כמועמדים ל„החלוץ” ואחדים מהם חברי „החלוץ” מסניפים אחרים. קיבלנו משק שקראנו לו בשם „נוה-שקט”. משק זה התאים הרבה יותר מבאבקובה להיות מקום הכשרה חלוצית. שם היו מאות דיסיאיטיות שדות תבואה, גני-פרי גדולים וגם חלקות-ירק. החברים החדשים למדו מנסיון השנים הקודמות. הסיכויים להצלחה כלכלית נראו יפים בתחילת העונה, באשר מלבד שכר העבודה קיוונו להכנסה מחלקות הירקות שעידנו בערבים על חשבוננו. באותה שנה נפגעו שדות הוולגה בצורת קשה: לא כל הזרע נבט, ואשר נבט לא צמח, אלא הצהיב

וכמש בטרם יעלה עליו החרמש. כתוצאה מזה בא נקיון-שיניים בכל החבל. החברים, שלא פונקו באוכל משביע ומזין זה שנים, והיו זקוקים למזון משובח יותר בגלל העבודה הקשה במשך כל היום (על פי רוב 12 שעות) במשק הממשלתי ובחלקות הירקות ה„נוספות“ — נחלשו. שירתם — שהרעשה קודם לכן את כל הסביבה — נדמה. פסקו השיחות הציבוריות והפרטיות, כלו הכוחות. וממילא נתעוררה שאלת הנדידה...

במחנה העולים שלנו נפלה הברה, שהסתמכה על ידיעות טובות בלתי-מבוססות: קאווקאז! צררנו את חפצינו לפני גמר העונה, הפקרנו את פרי עמלנו ויצאנו בעקבות חברינו. בפטרובסק קיבלנו עבודת עידור בקבלנות בכרם עזוב. האדמה היתה כאבן בשל מיעוט-הגשמים וההזנחה. תנאי הקבלנות היו גרועים, והוכרחנו לעבוד מעלות השחר עד צאת הכוכבים. היו גם מן המהדרין שהיו מתקינים את „מכושיהם“ (כך קראנו ל„מוטיגאי“ הרוסית) בשעת מנוחת-הצהריים ולפני השינה.

כעבור שבועות אחדים הורע המצב הכלכלי בקאווקאז ונצטמצמו גם סיכויי העבודה, כי המונים מרוסיה עטו לשם, בשמעם כי יש שם פת-לחם. עוד מעט וכלתה גם עבודתנו. זרים ונכרים, קרועים ומנותקים, היינו מתגוררים באורווה סדוקת-רג ליד פטרובסק. על אף מאמצינו להשיג עבודה, לא הצלחנו. גם הדרך לארץ היתה חסומה. היה ברור, כי צריך לחזור אך לאן? מצבנו היה נואש ורק בצל קורתה של משפחת מוראדוב מצאנו עידוד.

כבשורה טובה קיבלנו בימים ההם מכתב מחברי הקבוצה „העולה“ ששכנה במוסקבה. הם הודיעו לנו על סידורם הטוב בעבודה והזמינונו לבוא אליהם. גם ממרכז „החלוצי“ יעצו לנו לבוא לשם, הן לשם איחוד הקבוצה, והן בגלל סיכויי העלייה שהיו נראים להם טובים יותר שם. טולטלנו בדרך טלטלה רבה — אך לא התחרטנו. תנאי-העבודה „המשובחים“ של החברים עשו עלינו רושם עז. להם היה לחם במידה מספקת — והלא זה היה אידיאל אפילו ב„משמר הוולגה“ אשר את ה„דגה“ שלה זכרנו אחרי-כן בקאווקאז...

בשבת הראשונה לבואנו הוחלט באסיפה כללית על איחוד הקבוצות ונערך „נשף האיחוד“ בהשתתפות חברי מרכז „החלוצי“ וחברים קרובים במוסקבה. ישראל ה ל ר (ת"א)